

Stanje obrtništva v FLRJ

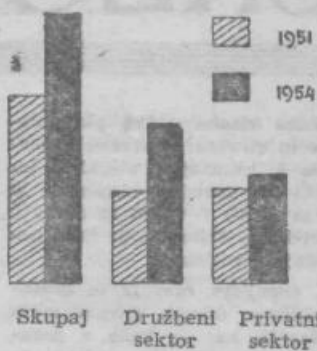
Od leta 1939 do 1954 se je število zaposlenih obrtnikov povečalo od 230.500 na 249.000 ali za 16,7%. Hkrati se je število obrtnih delavnic zmanjšalo od 135.000 na 129.250, ali za 4,3%. Zmanjšanje števila obrtnih delavnic pa ne pomeni, da so se zmanjšale tudi zmogljivosti, nasprotno, tudi proizvodna sredstva so se v tej panogi povečala, vendar so se skoncentrirala v manjšem številu obrtnih delavnic, kar je očito tudi iz porasta števila obrtnih delavnic.

Privatno obrtništvo je vse do l. 1951 nazadevalo, tako po številu obrtnih delavcev kakor po številu delavnic. V tem obdobju niso bili ugodni pogoji za delo privatnih obrtnikov (nastalo razdeljevanje surovin, sistem cen itd.), kar je privedlo do zmanjšanja njihovega števila. Od l. 1951 dalje privatni sektor obrtništva stalno raste: od l. 1951 do 1954 se je število privatnih obrtnih delavnic povečalo za okrog 23%, število zaposlenih obrtnikov pa za 21%.

Družbeni sektor obrtništva je od konca vojne dalje stalno ra-

stel. Že v l. 1951 in 1952 je bilo v družbenem sektorju združeno okrog 40% delovne sile obrtništva, čeprav je obsegalo komaj okrog 10% obrtnih delavnic. — Od l. 1952 dalje se je še vedno nadaljevala koncentracija družbenega sektorja: v tem obdobju se je število obrtnih delavcev povečalo za 38%, medtem ko se je število obrtnih delavnic nekoliko zmanjšalo (za okrog 4%). Po številu zaposlenega osebja in zmogljivosti je ta porast tudi v tem obdobju hitrejši kakor na privatnem sektorju.

Iz tega vidimo, da je obrtništvo, zlasti v zadnjih letih, napredovalo in se krepilo. Ta napredek pa je dokaj počasnejši v primerjavi z drugimi panogami našega gospodarstva: industrijo, prometom itd., kar povzroča še dalje večje potrebe po obrtniških uslugah. Razvoj obrtništva pa zaostaja za temi potrebami po uslugah, ki so se zelo povečale zlasti zaradi hitrega povečanja investicijske graditve, porasta števila prebivalstva itd., o čemer bomo govorili še posebej.

Če gledamo v celoti, vidimo, da usposabljanje strokovnega obrtniškega naraščaja ne določa niti tako počasnega razvoja obrtništva, čeprav število obrtnih vajencev stalno raste. Naše obrtništvo ne more oskrbeti s strokovno delovno silo niti sebe, kaj šele narasle potrebe drugih gospodarskih panog, v katere odhaja okrog 45% izučeni obrtnih vajencev. Da bi to dosegli, bi morale imeti obrtništvo dvakrat več obrtnih vajencev, kakor jih ima danes. Vzrok za tako stanje je v prvi vrsti v nezadostnem številu internatov za obrtne vajence in v majhnosti poslovnih prostorov posameznih obrtnih delavnic, ki zato ne morejo sprejeti več učencev. V tej smeri bo treba storiti ustrezajoče ukrepe (gradnja domov za učence strokovnih šol itd.). Prav tako bo treba videti, koliko je obrtnim delavnicam mar usposabljanje obrtnega naraščaja, kar je zvezano z materialnimi izdatki.

Mnogo administrativnega osebja v družbenem sektorju

Družbeni sektor obrtništva zaposluje preveliko število administrativnega osebja. V tem sektorju je namreč l. 1954 ko je zaposljeval 41,5% delovne sile, delalo 91,8% skupnega števila administrativnega osebja v obrtništvu. Drugih 8,2% je bilo zaposlenih na privatnem sektorju. Z drugimi besedami, v obrtnih delavnicah, v katerih so sredstva družbena lastnina, je zaposleno 11-krat več administrativnega osebja kakor pa v privatnih. Ta razlika je še večja, če pogledamo razmerje med proizvodnim in administrativnim osebjem v vsakem sektorju posebej. Medtem ko v družbenem sektorju tvorijo administrativci 10,4% vsega osebja, znaša v privatnem sektorju ta odstotek komaj 0,7%.

Tako stanje je pogojeno s tem, da mora socialistični sektor obrtništva, zaradi izvajanja družbene kontrole, imeti večjo administracijo, ki pa za privatne obrtnike ni obvezna. (Privatniki se zato izmikajo družbeni kontroli glede poslovanja, izvrševanja obveznosti itd.) Zato bi bilo najbolje, da administracijo v družbenem sektorju poenostavimo. Po drugi strani pa si je treba prizadevati, da vpeljemo učinkovitejšo kontrolo o izpolnjevanju obveznosti pri privatnih obrtnikih.

Mnogo administrativnega osebja in nezadostna izobrazila in izobrazila z izobrazili

V naši državi odpade na vsakega obrtnika povprečno 49 prebivalcev, in to v večjih mestih 24, po vaseh in manjših mestih pa okrog 50. Po republikah je

stanje obrtništva naslednje: (116) in v Bosni in Hercegovini največ prebivalcev pride na posameznega obrtnika v Črni gori (35).

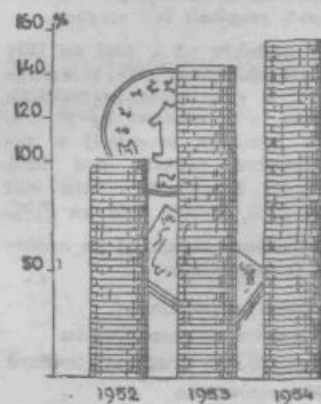
Tuja delovna sila v obrtništvu

Od leta 1951 dalje imamo v družbenem sektorju obrtništva pojav koncentracije: v manjših delavnicah je zaposleno več delovne sile z več osnovnih sredstev. Medtem ko je l. 1951 prišlo na posamezno obrtno delavnico okrog 7 delavcev, se je v l. 1954 to število povzpelo na 11. V privatnem sektorju pa je poraslo tako število delavnic kakor tudi število delovne sile, toda tu se to razmerje ni spremenilo, v l. 1951 in v l. 1954 je bilo isto povprečno število delavcev v posamezni obrtni delavnici (1,3). Število zaposlene tuje delovne sile je poraslo od okrog 39.700 na 35.000 ali za okrog 14%. Pripominjamo, da ti podatki temelje samo na prijavljenem številu tuje delovne sile, ki je zaposlena pri privatnih obrtnikih. Veliko število privatnih obrtnih delavnic pa zaposluje neprijavljeno obrtno delovno silo, čeprav je to po zakonu prepovedano in kazniv.

Kakor vidimo, se porast zaposlene tuje delovne sile v privatnem obrtništvu ni ustavil, čeprav je malo počasnejši, kakor pa povečanje privatnih obrtnih delavnic. Ni bilo moč

popolnoma izvajati ukrep za omejevanje zaposlitve tuje delovne sile v privatnih obrtnih delavnicah. Del privatnih obrtnikov je te ukrepe izgraval, ker ni bilo mogoče upeljati učinkovitejše kontrole izvajanja teh ukrepov. Razen tega pa je porast potreb po obrtnih uslugah in nekaterih obrtnih izdelkih vplival na to, da se ukrepi v praksi niso izvajali.

Skupni dohodek obrtništva

Zaostajanje za potrebami

Iz vsega, kar smo dosedaj povedali, vidimo, da obrtništvo kljub določenemu napredku zaostaja za našim splošnim gospodarskim razvojem in za naravnimi potrebami po obrtnih uslugah. Potrebe po obrtnih uslugah so rasle hitro, medtem ko je bil dosedaj razvoj obrtništva razmeroma počasen.

Porast potreb po obrtnih uslugah je zlasti velik v gradbeni stroki. Hitro povečanje obsega investicij in razširitev gradbenih del je zahtevalo ustrezajoče povečanje zmogljivosti obrtništva in mehanizacijo obrtnih del. Tega pa ni bilo dovolj. Zato prav v tej stroki občutimo največje pomanjkanje obrtnikov. Zaostajanje obrtništva je čestokrat povzročalo počasnejšo graditev nekaterih važnih gospodarskih objektov. Z razvojem industrije, prometa in drugih panog so porasle tudi potrebe po obrtnih raznih strokih, ki so namenjene za popravila in vzdrževanje strojev. Te obrti pa so se počasaj razvijale, zaradi česar nam vedno bolj primanjkujejo.

Razen tega so porasle tudi potrebe po uslugah, ki so namenjene neposredno prebivalstvu (šivanje, popravila čevljev itd.).

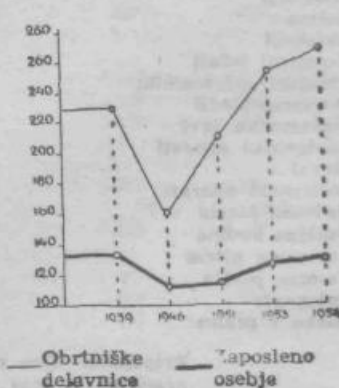
To povečanje potreb je v prvi vrsti nastalo zaradi porasta števila prebivalstva. K vsemu temu je treba pridati še dejstvo, da naša predelovalna industrija še vedno ne more zadovoljevati potreb po raznih izdelkih, zaradi česar so potrošniki primorani kupovati obrtniške izdelke.

Tak položaj, ko imamo na eni strani porast potreb, po drugi strani pa zaostajanje obrtništva, je ustvaril nekakšen monopolističen položaj obrtnikov, ki jim omogoča, da ob pomanjkanju konkurence, diktira

je cene, čestokrat pa tudi izsiljujejo razna gradbena podjetja, ustanove in prebivalstva. Tako imajo neopravičeno visoke zasluzke. To v prvi vrsti velja za privatne obrtnike, zlasti za tiste, ki delajo na investicijskih delih.

Pospeševanje obrtništva je težak in zamotan problem. Tu gre, kakor vidimo iz priloženega materiala, v prvi vrsti za obnovitev in razširitev obratov, za mehanizacijo dela v obrtnih delavnicah, za usposabljanje strokovnih kadrov za to panogo, in po njej za vse gospodarstvo, in končno, za izenačitev družbenega in privatnega obrtništva glede pogojev dela in obveznosti. Razume se, vsega tega ni moč doseči brez večjega vlaganja sredstev v to panogo. Treba je poudariti, da bo tudi v prihodnjem obdobju, glede na naloge za povečanje življenjskega standarda, imelo obrtništvo zelo važna naloga: v rekonstrukciji predelovalne industrije, v stanovanjski graditvi in v boljši neposredni postrežbi prebivalstva itd.

Gibanje zaposlenega osebja in delovne sile

Pogonska sila v obrtništvu

Pogonska sila v obrtništvu se je do l. 1954 v primerjavi z letom 1939 povečala za okrog 43%, in sicer na družbenem sektorju za okrog 77%, na privatnem pa za 11%. Če opazujemo razvrstitev pogonske sile po panogah, tedaj dobimo takole sliko: najbolj se je povečala v elektrotehnični dejavnosti — za skoraj trikrat, predelavi zemlje, kamenja in stekla pa za okrog dvakrat, v gradbeništvu za 64%, v kovinsko-predelovalni za 58%, kemični za 57%, živilski 45%, lesnopredelovalni za 35%. (Najbolj je občutiti pomanjkanje pogonske sile in mehanizacije v gradbeništvu, čeprav se je pogonska sila povečala.)

Iz podatkov o udeležbi posameznih sektorjev v pogonski sili obrtništva je očito osredo-

točenje osnovnih sredstev v družbenem sektorju: v letu 1951 je znašal delež družbenega sektorja v pogonski sili 48,6%, privatnega pa 51,4%. V letu 1954 pa je to razmerje kazalo drugačno sliko: družbeni sektor je sodeloval s 60,2%, privatni pa z 39,8%.

Vendar ne moremo trditi, da bi kateri koli od obeh sektorjev obrtništva imel dovolj pogonske sile in mehanizacije; tako na privatnem kakor na družbenem sektorju so obrti zastareli in precej iztrošeni, to pa zato, ker smo premalo vlagali v obnovo in razširitev zmogljivosti. Sredstva smo v glavnem trošili, nismo pa jih obnavljali. Do kakšne mere so obrti iztrošeni, vidimo tudi iz naslednjih podatkov o vrednosti osnovnih sredstev.

Vrednost osnovnih sredstev

Po podatkih zvezne komisije za oceno osnovnih sredstev je znašala prvotna vrednost osnovnih sredstev v obrtništvu, ki so jo obračunali po nabavnih cenah, 18.770 milijonov din. Ob koncu leta 1953 pa se je vrednost teh sredstev znižala na komaj 9509 milijonov din — torej je bila za okrog 50% manjša. (V ta znesek je vračunana vrednost stavb in opreme). Prvotna vrednost opreme je znašala 9854 milijonov din, sedanja pa znaša komaj 4266 milijonov ali

44,5%. Iz teh podatkov vidimo, da so se osnovna sredstva v obrtništvu zelo iztrošila in da so dotrajala. Da bi omogočili njihovo hitrejšo zamenjavo in obnovo, se je zveza odpovedala svoji udeležbi pri dobičku iz obrtništva. Vsi odbori pa niso razumevali potrebe po obnovi te panoge. V obrtništvu vidijo v prvi vrsti vir svojih dohodkov, ki jih trošijo ne samo za gospodarske, temveč čisto tudi za negospodarske namene.

Premalo obrtniških vajencev

Že v l. 1951 je število obrtnih vajencev prekorajlo predvojno raven. Medtem ko pa je njihovo število v privatnih obrtnih delavnicah stalno raslo, se je v obrtnih delavnicah družbenega sektorja od l. 1951 dalje število obrtnih vajencev zmanjšalo. Na vsakih sto kvalificiranih delavcev v privatnem obrtništvu pride 38 obrtnih vajencev, v družbenem sektorju pa komaj 26. (Razlog temu je predvsem v tem, ker republiški predpisi obvezujejo privatne

obrnike, koliko učencev morajo imeti.) To pomeni, da v zadnjih letih v družbenem sektorju obrtništva ne skrbe dovolj za usposabljanje novih kvalificiranih obrtnih delavcev. To je toliko bolj zaskrbljujoče, ker se v obrtništvu šolajo kvalificirani delavci ne samo za to gospodarsko panogo, temveč tudi za industrijo, gradbeništvo, promet itd. Vsako leto ostaja komaj 55% izučeni obrtnikov v obrtništvu, medtem ko grede drugi v druge panoge.